

รู้จักกระทรวงการต่างประเทศ

ศรีสุรัตน์ สุขวโรดม

พร้อมกับวิวัฒนาการด้านการต่างประเทศของไทย งานด้านการติดต่อกับต่างประเทศได้พัฒนาเป็นลำดับ จนถึงรัชสมัยของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453) นอกจากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีประกาศพระราชบัญญัติตั้งกระทรวงพระคลังมหาสมบัติขึ้นเมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2418 แยกราชการด้านการคลังออกต่างหากจากด้านการต่างประเทศ และถือกันว่าวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2418 เป็นวันสถาปนากระทรวงการต่างประเทศแล้ว ในส่วนของเนื้องานราชการ ก็ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและจัดระบบงานภายในให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยยังคงมีเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีเป็นเสนาบดีของทั้งกระทรวงพระคลังมหาสมบัติและกระทรวงการต่างประเทศ (ช่วงปี พ.ศ. 2414-พ.ศ. 2424) และข้าราชการของทั้งสองกระทรวงก็ยังคงทำงานร่วมกันอยู่ที่บ้านเสนาบดี

งานราชการในช่วงนี้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการดำเนินการเกี่ยวกับการแต่งตั้งทูตและรายงานการปฏิบัติราชการของสถานทูต ต่อมา เมื่อเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีได้กราบบังคมทูลลาออกจากราชการด้วยเหตุผลด้านสุขภาพ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการเข้ารับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ (ช่วงปี พ.ศ. 2428-พ.ศ. 2466) จึงได้แบ่งส่วนราชการของกระทรวงการต่างประเทศออกเป็น 5 กอง ได้แก่ กองเสนาบดี กองบัญชี กองเก็บ กองทูต และกองกงสุล นอกจากนี้ ได้แยกสถานที่ของกระทรวงออกจากบ้านหรือวังของเสนาบดี รวมทั้งกำหนดเวลาทำงานและการอยู่เวรของข้าราชการ トラาจนจนถึงปัจจุบัน โครงสร้างของกระทรวงการต่างประเทศได้แบ่งออกเป็นกรมกองต่างๆ เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก

ตราบัวแก้ว สัญลักษณ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

ตั้งแต่มีการสถาปนากระทรวงการต่างประเทศ ได้ใช้ตราบัวแก้วเป็นตราประจำกระทรวงมาโดยตลอด โดยในช่วงแรกนั้น มีตราที่เสนาบดีกระทรวงใช้ในราชการของกระทรวงฯ 3 ตรา ได้แก่ ตราบัวแก้วใหญ่ ตราบัวแก้วน้อย และตราบัวผัน รวมทั้งตราที่ใช้โดยเจ้าหน้าที่ตำแหน่งรองลงมา เช่น ตราบัวบาน ตราบัวแย้ม ตลาปลัดบัญชี ตราเหล่านี้ได้เลิกใช้ไปตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 โดยใช้ตราครุฑเป็นตราราชการของกระทรวงการต่างประเทศแทน อย่างไรก็ตาม ตราบัวแก้วก็ยังเป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์ของกระทรวงการต่างประเทศอยู่จนถึงทุกวันนี้ รวมทั้งเป็น

เครื่องหมายของสโมสรสราญรมย์ของข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศด้วย ในที่นี้ จึงจะขอ
บอกแต่เพียงลักษณะของตราบัวแก้วใหญ่ไว้พอสังเขป

ลักษณะของตราบัวแก้วใหญ่ เป็นรูปวงกลมเส้นรอบนอก 2 เส้น ถัดไปด้านในเป็น
รูปลายกลีบบัวซ้อน 2 ชั้น แล้วถึงเส้นลายลวดเป็นวงใน 3 เส้น เส้นในสุดประดับด้วยสายเปลว
เป็นเกสรบัว ตรงกลางมีภาพเทพยดาประทับขัดสมาธิบนแท่นลายกลีบบัว พระหัตถ์ขวาทรงอาวุธ
เรียกว่า “วิฆนะ” แปลว่าแก้ว พระหัตถ์ซ้ายทรงดอกบัว ตรานี้ใช้ประทับลงในเอกสารตราซึ่งดำเนิน
กระแสพระบรมราชโองการ อนึ่ง สำหรับภาพเทพยดาตรงกลางนั้น มีผู้เคยตั้งข้อสันนิษฐานว่าอาจ
เป็นเทวโพิธสัตว์หรือพระโพิธสัตว์ปัทมปาณี ซึ่งเป็นดวงตราประจำของเชื้อวงศ์ศรีธรรมราชที่ได้รับ
พระบรมราชูปถัมภ์ในราชสำนักกรุงศรีอยุธยา

นอกจากบัวแก้วจะเป็นสัญลักษณ์ประจำกระทรวงการต่างประเทศแล้ว บัวยังมี
ลักษณะอันโดดเด่นบางประการที่ได้กลายมาเป็นเครื่องเตือนใจให้กับข้าราชการกระทรวงนี้อีกด้วย
ลักษณะเด่นของบัวที่ว่านี้มีอยู่ 3 ประการด้วยกัน กล่าวคือ

1. เมื่อเทียบกับดอกไม้หลายชนิดที่ชอบรับน้ำค้างชมแสงจันทร์แต่กลัวแดด
แล้ว บัวกลับเป็นดอกไม้ที่ชอบแสงแดดมากกว่าแสงจันทร์ จะบานในเวลากลางวันและปิดกลีบใน
เวลากลางคืน เป็นดอกไม้ที่สู้แดด แดดยิ่งกล้า บัวยิ่งบาน แดดยิ่งแผดเผา บัวยิ่งงาม นับเป็น
ลักษณะที่พึงใจในการต่อสู้กับอุปสรรคความยากลำบากอยู่เสมอ
2. บัวเป็นไม้ที่เกิดในน้ำชุนหรือในพื้นที่ที่เป็นเลนเป็นตม ไม่ได้เกิดในน้ำที่
สะอาดไหลรินอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ถึงกระนั้น เวลาเรามองที่สระบัว จะเห็นแต่น้ำข้างบนที่ใส
สะอาด ส่วนน้ำชุนก็จะอยู่แต่ข้างล่าง ตรงกับภาษิตที่ว่า “น้ำชุนไว้ข้างใน น้ำใสอยู่ข้างนอก”
3. พืชผักเกือบทุกชนิดที่เกิดในน้ำ ล้วนมีรากที่ลอยน้ำ ไม่ได้หยั่งถึงดินที่อยู่
ใต้น้ำ แต่บัวกลับตรงกันข้าม แม้ออกและใบบัวอยู่สูงพ้นน้ำ แต่รากของบัวหยั่งลงถึงดิน ไม่ว่าน้ำจะ
ลึกเพียงไรก็ตาม ก้านบัวจะยาวหยั่งตลอดความลึกของน้ำเสมอ หากเปรียบกับคนแล้ว ย่อม
หมายถึงคนที่สามารถหยั่งรู้ต้นลึกหนาบางอย่างลึกซึ้งในคนที่ปฏิบัติสัมพันธ์ด้วย ดังคำโคลงโบราณ
ที่ว่า

“อุบลบอกลึกตื่น	วาริ
โหนดฉลาดจัดวาที	ตอบได้
จิตตรงครร้ายดี	ดูยาก นักรบ
คนที่ปากไวไ้อ้	มักพั้งพลันเซ็น”

อาจด้วยลักษณะอันโดดเด่นของบัวข้างต้น ผู้หลักผู้ใหญ่ในอดีตของกระทรวงการ
ต่างประเทศจึงได้นำมาถ่ายทอดสู่ข้าราชการรุ่นต่อมา เพื่อให้เป็นแนวทางทั้งในการทำงานทางการทูต
และในการประพฤติปฏิบัติตน เนื่องจากงานทั้งหมดล้วนเป็นการติดต่อสัมพันธ์กับรัฐอิสระด้วยกัน โดย

ไม่มีกฎกติกาใดที่จะไปบังคับได้ นอกจากอาศัยการเจรจาโน้มน้าวด้วยเหตุด้วยผลให้เห็นคล้อยตาม จึงอาจไม่น่าแปลกใจนักที่คนกระทรวงนี้ได้รับการปลูกฝังจากรุ่นสู่รุ่นที่จะไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคความยากลำบาก มีทักษะของการประเมินหยั่งรู้ต้นลึกหนาบงในคนที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วย และไม่ว่าจะรู้สึกขุ่นข้องหมองใจกับคนที่ติดต่อด้วยเพียงใด ก็จะไม่แสดงออกถึงความไม่พอใจอันนั้น แต่จะต้องยิ้มสู้กับทุกสถานการณ์เสมอ และพยายาม “แก้ร้ายให้หย่อน แก้ร้อนให้เย็น” ดังที่เพลง “บัวแก้ว” ซึ่งเป็นเพลงประจำกระทรวงแห่งนี้ว่าไว้

อาคารที่ทำการของกระทรวงการต่างประเทศ

ในส่วนที่เกี่ยวกับสถานที่ตั้งของกระทรวงการต่างประเทศนั้น หลังจากที่ได้รับพระราชทานพระราชวังสราญรมย์ให้เปิดทำการตั้งแต่วันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2428 แล้ว ก็ได้มีการโยกย้ายอีกรวม 7 ครั้ง โดยครั้งแรก เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2430 ได้ย้ายจากพระราชวังสราญรมย์ไปที่ศาลาลูกขุนใน เพื่อจัดพระราชวังสราญรมย์เป็นสถานที่รับรองเจ้าชายญี่ปุ่นพระองค์หนึ่งที่เสด็จ มาเยือนประเทศไทย ทั้งนี้ก็เพื่อถวายพระเกียรติให้เสมอกับที่เคยจัดรับรองเจ้าชายจากชาติตะวันตกที่เสด็จ มาเยือนก่อนหน้านั้น แต่เนื่องจากศาลาลูกขุนในเพิ่งจะสร้างใหม่ ลายปูนที่เพดานยังไม่แห้งสนิทและร่วงลงมาบ่อยครั้ง อยู่ได้เพียงสามวันก็ต้องย้ายครั้งที่สอง โดยคราวนี้ไปที่โรงละครข้างพระระเบียงหลังวัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือศาลาสหทัยสมาคมในเวลาต่อมา โดยตั้งใจเพียงยกของออกไปพักเพียงหนึ่งวัน ก่อนจะย้ายครั้งที่สามไปที่ตึกราชวัลลภ

ที่ทำการของกระทรวงการต่างประเทศตั้งอยู่ที่ตึกราชวัลลภถึง 13 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2443 ตึกชำรุด จำเป็นต้องซ่อมแซมใหญ่ จึงต้องย้ายครั้งที่สี่ไปที่ตึกกระทรวงเกษตรธิการที่ยังว่าง อยู่ได้ประมาณ 1 ปี 5 เดือนจนเมื่อบูรณะตึกราชวัลลภแล้วเสร็จ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2444 จึงได้ย้ายครั้งที่ห้ากลับไปตึกราชวัลลภ

จนถึงปี พ.ศ. 2457 จึงมีแนวคิดที่จะให้มีอาคารที่ทำการเป็นการถาวร เนื่องจากได้ย้ายมาแล้วถึงห้าครั้งด้วยกัน กอปรกับในช่วงนั้น มีสถานที่สำหรับรับรองแขกเมืองเพิ่มขึ้น อีกทั้งกระทรวงพระคลังมหาสมบัติกำลังอยู่ในช่วงของการขยายงานซึ่งจำเป็นต้องใช้ตึกราชวัลลภ และเมื่อพิจารณาว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระราชวังสราญรมย์เป็นอาคารที่ทำการกระทรวงแรกที่มีขึ้นในประเทศไทย เป็นความภาคภูมิใจและเป็นแบบนิยามที่กระทรวงอื่นๆ ถือเป็นตัวอย่าง ดังนั้น ในวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2469 จึงได้ย้ายครั้งที่หกกลับมาใช้พระราชวังสราญรมย์เป็นที่ทำการของกระทรวงการต่างประเทศสืบเนื่องมา

จนเวลาล่วงเลยมาถึง 73 ปี จึงมีการย้ายครั้งที่เจ็ดจากพระราชวังสราญรมย์มาอาคารที่ทำการที่ถนนศรีอยุธยา โดยได้มีพิธีเปิดอาคารที่ทำการใหม่อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2542 สำหรับพระราชวังสราญรมย์นั้น มีโครงการบูรณะซ่อมแซมครั้งใหญ่เพื่อให้ “บ้าน” อันเป็นที่รักของชาวบัวแก้วทุกคนนี้เป็นพิพิธภัณฑ์ด้านการต่างประเทศของไทย ซึ่งจนถึง

ขณะนี้ ยังอยู่ระหว่างการดำเนินการ

โครงสร้างกระทรวงการต่างประเทศในปัจจุบัน

ณ ปี พ.ศ. 2550 โครงสร้างการบริหารราชการของกระทรวงการต่างประเทศส่วนที่อยู่ในประเทศประกอบด้วย 14 หน่วยงานหลัก ได้แก่

- สำนักงานรัฐมนตรี
- กรมพิธีการทูต
- กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
- กรมสารนิเทศ
- กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้
- กรมเอเชียตะวันออก
- กรมการกงสุล
- สำนักงานปลัดกระทรวง
- กรมยุโรป
- กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย
- กรมองค์การระหว่างประเทศ
- กรมอาเซียน
- กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา
- สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา
ระหว่างประเทศ

สำหรับในต่างประเทศ มีสำนักงานในต่างประเทศทั่วโลกรวมทั้งหมด 93 แห่ง แบ่งเป็นสถานเอกอัครราชทูต 67 แห่ง และสถานกงสุลใหญ่ 26 แห่ง มีข้าราชการและลูกจ้างทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งสิ้น 1,621 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2550)

มารู้จักตำแหน่งทางการทูตและสำนักงานในต่างประเทศของไทย

สำหรับข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศที่ประจำอยู่ในประเทศไทย เรียกชื่อตำแหน่งตามระดับเหมือนข้าราชการของรัฐโดยทั่วไป แต่สำหรับข้าราชการที่ประจำในต่างประเทศจะมีชื่อเรียกเฉพาะ ตามประเภทของสำนักงานในต่างประเทศซึ่งมีอยู่ 2 ประเภท คือ สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่

ในส่วนของสถานเอกอัครราชทูต (Royal Thai Embassy) ประกอบด้วยข้าราชการในตำแหน่งต่างๆ เรียงตามลำดับจากหัวหน้าสำนักงานไปถึงเจ้าหน้าที่ได้ดังนี้

เอกอัครราชทูต (ข้าราชการระดับ 10) Ambassador	เลขานุการเอก (ข้าราชการระดับ 6) First Secretary
อัครราชทูต (ข้าราชการระดับ 9) Minister	เลขานุการโท (ข้าราชการระดับ 5) Second Secretary
อัครราชทูตที่ปรึกษา (ข้าราชการระดับ 8)	เลขานุการตรี (ข้าราชการระดับ 4)

Minister Counsellor

Third Secretary

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยเลขานุการ

(ข้าราชการระดับ 7)

(ข้าราชการระดับ 3)

Counsellor

Attaché

อาคารที่ทำการของสถานเอกอัครราชทูต มักเรียกกันว่า “Chancery” การเรียกชื่อสถานเอกอัครราชทูตประจำประเทศต่างๆ โดยทั่วไป เรียกว่า “สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุง...” ตามด้วยชื่อเมืองหลวงของประเทศนั้นๆ เช่น สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส เป็นต้น ยกเว้นกรณีต่อไปนี้ ได้แก่ **สถานเอกอัครราชทูต ณ เวียงจันทน์** เนื่องจากคำว่า “เวียง” เทียบเท่ากับคำว่า “กรุง” **สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์** เนื่องจากสิงคโปร์เป็นทั้งชื่อประเทศและชื่อเมืองหลวง **สถานเอกอัครราชทูต ณ คูเวต** ด้วยเหตุผลเดียวกับกรณีของสิงคโปร์ **สถานเอกอัครราชทูต ณ เม็กซิโก** ด้วยเหตุผลเดียวกับกรณีของสิงคโปร์และคูเวต และ **สถานเอกอัครราชทูต ณ บันดาร์เสรี เบกาวัน** ซึ่งไม่ต้องมีคำว่า “กรุง” นำหน้า เนื่องจากคำว่า “บันดาร์” แปลว่า “เมือง” (“บันดาร์” มาจากภาษาเปอร์เซีย แปลว่าท่าเรือหรือที่หลบภัย ส่วนคำว่า “เสรี เบกาวัน (Seri Begawan)” มาจากคำว่า “ศรีภควัน” ในภาษาสันสกฤต หมายถึงผู้ศักดิ์สิทธิ์)

สำหรับสำนักงานของไทยที่ได้หวั่น มีหัวหน้าสำนักงานเป็นข้าราชการระดับ 10 เท่ากับสถานเอกอัครราชทูต แต่ด้วยเหตุผลของการเมืองระหว่างประเทศ จึงเรียกชื่อสำนักงานที่ได้หวั่นว่า “สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจ กรุงเทพฯ”

ส่วนตำแหน่งเอกอัครราชทูต (Ambassador) ซึ่งในภาษาพูด จะเรียกกันสั้นๆ ว่า “ทูต” นั้น หมายถึง “เอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม” (Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary) คือ หัวหน้าคณะผู้แทนที่รัฐผู้ส่งแต่งตั้งไปประจำยังรัฐผู้รับ การที่พ่วงคำว่า “ผู้มีอำนาจเต็ม” (Plenipotentiary) เข้าไปกับตำแหน่งอีกคำหนึ่งเพื่อย้ำว่า เอกอัครราชทูตมีอำนาจเต็มในการเจรจาทางการทูตในนามของรัฐผู้ส่ง เว้นแต่ ในกรณีของการเจรจาและลงนามในสนธิสัญญา ซึ่งก่อผลผูกพันประเทศไทย จึงต้องมีหนังสือมอบอำนาจหรือแต่งตั้งเป็นเฉพาะกรณีไป

นอกจากนี้ ยังมีตำแหน่งที่มีคำว่า “เอกอัครราชทูต” (Ambassador) พ่วงอยู่ด้วยหลายคำ อาทิ

- ตำแหน่ง Ambassador-Designate หมายถึง ว่าที่เอกอัครราชทูตประจำรัฐผู้รับซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต แต่ยังมีได้ยื่นสาส์นตราตั้งต่อประมุขแห่งรัฐผู้รับ และกำลังอยู่ระหว่างการนัดหมายเพื่อยื่นสาส์นตราตั้ง

- ตำแหน่ง Ambassador-at-Large หมายถึง เอกอัครราชทูตซึ่งเป็นผู้แทนพิเศษของกระทรวงการต่างประเทศ ได้รับมอบหมายให้ดูแลงานและกิจการเฉพาะกิจหรือเฉพาะเรื่องในต่างประเทศเป็นครั้งคราว มีสิทธิและสถานะเทียบเท่าเอกอัครราชทูต

- ตำแหน่ง Ambassador attached to the Ministry of Foreign Affairs เอกอัครราชทูตประจำกระทรวง หมายถึง ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต โดยมีภารกิจดูแลกิจการภายในของกระทรวงการต่างประเทศ ตามที่ได้รับมอบหมายจากปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

- ตำแหน่ง Resident Ambassador หมายถึง เอกอัครราชทูตของไทยที่ได้รับการแต่งตั้งให้ไปประจำรัฐผู้รับ แต่ยังคงมีถิ่นพำนักอยู่ในประเทศไทย และจะเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ในรัฐผู้รับเป็นครั้งคราว

- และตำแหน่ง Non-resident Ambassador ซึ่งหมายถึง เอกอัครราชทูตที่ไม่ได้มีถิ่นพำนักอยู่ในรัฐผู้รับ

อีกประการหนึ่ง เมื่อพูดถึงตำแหน่งเอกอัครราชทูต โดยทั่วไปจะหมายถึงหัวหน้าคณะที่รัฐผู้ส่งแต่งตั้งไปประจำยังรัฐผู้รับ ดังนั้น แต่ละประเทศจึงมีหัวหน้าคณะได้ประเทศละ 1 ท่าน ยกเว้นในกรณีหัวหน้าคณะผู้แทนไทยประจำองค์การสหประชาชาติที่นครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา และที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งเทียบเท่าเอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็มและเป็นข้าราชการระดับ 10 เช่นกัน ดังนั้น ชื่อตำแหน่งทางการของหัวหน้าคณะผู้แทนไทยที่นครนิวยอร์กจึงเรียกว่า เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำองค์การสหประชาชาติ (Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary Permanent Representative of Thailand to the United Nations) ส่วนที่นครเจนีวา เรียกว่า เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำองค์การสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา (Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary Permanent Representative of Thailand to the United Nations Office and Other International Organizations in Geneva)

อย่างไรก็ดี มีบางกรณีที่สถานเอกอัครราชทูตของไทยในรัฐผู้รับอาจไม่ได้มีหัวหน้าคณะผู้แทนเป็นระดับเอกอัครราชทูต แต่มีอุปทูต (Chargé d' Affaires) ทำหน้าที่แทน

อีกกรณีหนึ่ง เมื่อตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทน (ระดับเอกอัครราชทูต) ว่างลงหรืออยู่ระหว่างลาหรืออยู่ในภาวะที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ อุปทูตก็ทำหน้าที่หัวหน้าคณะผู้แทนเป็นการชั่วคราว โดยเป็นอุปทูตชั่วคราว (Chargé d' Affaires ad interim) ทั้งนี้ จะต้องแจ้งให้กระทรวงการต่างประเทศของรัฐผู้รับได้ทราบเป็นการล่วงหน้า

สำหรับตำแหน่งของข้าราชการจากหน่วยงานต่างๆ ที่ประจำสถานเอกอัครราชทูต

ไทยในต่างประเทศนั้น มีชื่อเรียกตำแหน่งแตกต่างกันไป อาทิ ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร ที่ปรึกษาฝ่ายการพาณิชย์ ที่ปรึกษาฝ่ายแรงงาน เป็นต้น

ในส่วนของสถานกงสุลใหญ่ (Royal Thai Consulate-General) ซึ่งจัดเป็นสำนักงานกงสุลอาชีพ (Career Consular Office) มีหน้าที่หลักเกี่ยวกับงานด้านหนังสือเดินทาง งานคุ้มครองคนไทย งานรับรองเอกสาร งานจดทะเบียนสูติบัตร-มรณบัตร-สมรส-หย่า งานนิติกรรมต่างๆ และงานการตรวจลงตรา (วีซ่า) ประกอบด้วยข้าราชการเรียงตามลำดับจากหัวหน้าสำนักงาน คือ กงสุลใหญ่ ไปจนถึงเจ้าพนักงานกงสุล (consular officer) ได้ดังนี้

กงสุลใหญ่ (ข้าราชการระดับ 9) Consul-General	กงสุล (ข้าราชการระดับ 5-7) Consul
รองกงสุลใหญ่ (ข้าราชการระดับ 8) Deputy Consul-General	รองกงสุล (ข้าราชการระดับ 3-4) Vice-Consul

สำหรับอาคารที่ทำการของสถานกงสุลใหญ่ มักเรียกกันย่อๆ ว่า Consulate การเรียกชื่อสถานกงสุลใหญ่ โดยทั่วไป เรียกว่า “สถานกงสุลใหญ่ ณ เมือง/นคร ...” ตามด้วยชื่อเมืองหรือนครที่สถานกงสุลใหญ่แห่งนั้นตั้งอยู่ เช่น สถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองฮ่องกง สถานกงสุลใหญ่ ณ นครนิวยอร์ก เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่าการตั้งสำนักงานของไทยในต่างประเทศมีข้อพิจารณาหลักจากขนาดของประเทศนั้นๆ ตลอดจนความสำคัญต่อไทย ในกรณีของประเทศจีน จึงมีสำนักงานของไทยในจีนมากกว่าในประเทศอื่น กล่าวคือ มีสำนักงานรวม 9 แห่ง โดยนอกจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่งแล้ว ยังมีสถานกงสุลใหญ่ (ข้าราชการระดับ 9 เป็นหัวหน้าสำนักงาน) และสำนักงานกงสุล (Royal Thai Consular Office ข้าราชการระดับ 8 เป็นหัวหน้าสำนักงาน) กระจายอยู่ตามมหานครและเมืองสำคัญของจีน ได้แก่ สถานกงสุลใหญ่ ณ นครเซี่ยงไฮ้ สถานกงสุลใหญ่ ณ นครกวางโจว สถานกงสุลใหญ่ ณ นครคุนหมิง สถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองฮ่องกง สถานกงสุลใหญ่ ณ นครเฉิงตู สถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองเซี่ยเหมิน สำนักงานกงสุล ณ นครหนานหนิง และสำนักงานกงสุล ณ นครซีอาน

นอกจากนี้ ในบางประเทศที่มีศักยภาพหรือมีความสำคัญต่อไทย แต่อาจด้วยมีสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ซึ่งเป็นนักการทูตอาชีพอยู่ประจำประเทศนั้นอยู่แล้ว

จึงมีการแต่งตั้งบุคคลของประเทศนั้นที่ได้รับการยกย่องอย่างกว้างขวางและมีฐานะเป็นหลักฐาน และเป็นอิสระ ทำหน้าที่เป็น “พนักงานฝ่ายกงสุลกิตติมศักดิ์” (Honorary Consul) เพื่อช่วยเสริม และสนับสนุนการทำงานของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่อีกทางหนึ่ง โดยมีชื่อเรียก ตำแหน่งคล้ายกับตำแหน่งในสถานกงสุลใหญ่ ได้แก่ กงสุลใหญ่กิตติมศักดิ์ กงสุลกิตติมศักดิ์ รอง กงสุลกิตติมศักดิ์ และพนักงานฝ่ายกงสุลกิตติมศักดิ์

ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นพนักงานฝ่ายกงสุลกิตติมศักดิ์จะต้องไม่เป็นผู้แทนทางกงสุล ของประเทศอื่นโดยมิได้รับความยินยอมจากกระทรวงการต่างประเทศก่อน ในส่วนของอำนาจ หน้าที่ พนักงานฝ่ายกงสุลกิตติมศักดิ์แตกต่างจากกงสุลอาชีพที่ไม่มีอำนาจในการจดทะเบียนการ เกิด การสมรส การหย่า และการรับบุตรบุญธรรม รวมทั้งไม่มีอำนาจเกี่ยวกับงานด้านหนังสือ เดินทาง ทั้งในการออก ต่อายุ หรือแก้ไขหนังสือเดินทางไทยหรือเอกสารการเดินทางไทยอื่นใด คง มีเฉพาะอำนาจด้านการตรวจลงตรา งานด้านนิติกรณ์ การให้ความคุ้มครองผู้มีสัญชาติไทย ตลอดจน การปกป้องและส่งเสริมผลประโยชน์ของไทย

คณะทูตต่างประเทศที่ประจำประเทศไทย

ในส่วนของคณะผู้แทนทางการทูตจากต่างประเทศที่ประจำอยู่ในประเทศไทย จนถึง ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2550 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 270 แห่ง แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

- สถานเอกอัครราชทูต 134 แห่ง แบ่งเป็น
  - สถานเอกอัครราชทูตที่มีหัวหน้าคณะผู้แทนทางการทูตเป็นระดับ เอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม 97 ประเทศ
  - สถานเอกอัครราชทูตที่มีหัวหน้าคณะผู้แทนทางการทูตเป็นระดับ อุปทูต 3 ประเทศ
  - สถานเอกอัครราชทูตที่มีหัวหน้าคณะผู้แทนทางการทูตเป็นระดับ เอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็มที่ไม่ได้มีถิ่นพำนักในประเทศไทย 33 แห่ง
  - คณะผู้แทนขององค์การส่วนภูมิภาคที่มีหัวหน้าคณะผู้แทนทางการทูต เป็นระดับเอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม 1 แห่ง คือ สหภาพ ยุโรป
- สถานกงสุลใหญ่ 13 แห่ง
- สถานกงสุลใหญ่กิตติมศักดิ์ 92 แห่ง
- สำนักงานต่างๆ ขององค์การสหประชาชาติ 19 แห่ง
- สำนักงานขององค์การระหว่างประเทศอื่นๆ 12 แห่ง

อ้างอิงจาก

1. หนังสืออธิบายศัพท์การทูตและการเมืองระหว่างประเทศ ฯพณฯเอกอัครราชทูต กุลศ วิเศษสุวรรณการ
2. หนังสือคำศัพท์-คำย่อทางการทูต สถาบันการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1
3. ระเบียบกระทรวงการต่างประเทศว่าด้วยการแต่งตั้งและการหน้าที่ของพนักงานฝ่ายกงสุล กิตติมศักดิ์แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2536
4. เว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ www.mfa.go.th
5. 120 ปี กระทรวงการต่างประเทศ ประมวลเอกสารและภาพกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2418-2538 พ.ศ. 2539